

УДК 332.155:633.1:631.11

ЛІЦЕНЗУВАННЯ І КВОТУВАННЯ ЯК МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТУ ЗЕРНА

В.М.Ганганов, докторант

Т.І.Ткаліч, кандидат економічних наук

МДУ ім. В.О.Сухомлинського

У статті проаналізовано позитивні і негативні наслідки впровадження ліцензування і квотування на розвиток зернового підкомплексу України в порівнянні зі світовими тенденціями, які потребують врахування при інтеграції до світового господарства

Вступ. Рішення про запровадження квотування експорту зерна у 2006-2007 маркетинговому році значною мірою пов'язано із суттєвими змінами кон'юнктури світового ринку. В зв'язку з нарощуванням обсягів виробництва біопалива, сировиною для якого є зокрема зернові, та іншими чинниками, відбулося відчутне зростання світових цін на зернові. Масштаб цін на світовому ринку змінився і зафіксований на новому рівні.

Для того, щоб адекватно відреагувати на такий виклик світового ринку, внутрішні переробники зерна повинні були підвищити закупівельні ціни на зерно до рівня «світова ціна мінус інфраструктурні витрати», тим самим гарантуючи повноту забезпечення своїх потужностей до кінця маркетингового сезону.

Проте, незважаючи на зростання доходів населення, питання цін на зерно, які в свою чергу впливають на ціни на хліб і на продукцію тваринницької галузі, залишається запалітованим, що заважає його об'єктивному розгляду. Виробники хліба обмежені у можливостях підвищувати ціни на продукцію, незважаючи на зростання заробітної платні, вартості енергоресурсів тощо.

Це частково заважає переробним підприємствам конкурувати з експортерами, а саме – деякою мірою обмежує їх можливості пропонувати ринкові ціни при закупівлі. До того ж переробні підприємства фактично звикли працювати в умо-

вах помірних світових цін, і багато з них не мають не тільки фінансових можливостей, але й практичного досвіду для стратегічного планування постачань сировини (формування багатомісячних запасів зерна). Можна констатувати недостатню конкурентоспроможність окремих переробних підприємств (в першу чергу, малих), їх неможливість реагувати та пристосовуватися до змін зовнішнього середовища.

З іншого боку, штучне збереження привабливих умов господарювання для переробних підприємств (за рахунок, наприклад, адміністративного обмеження експорту) матиме негативні наслідки не тільки для сільськогосподарського виробництва, але й для самих переробних підприємств, оскільки ці підприємства не матимуть сильних економічних стимулів для підвищення конкурентоспроможності, а саме модернізації, використання нових технологій тощо, що є в будь-якому випадку необхідним в умовах вступу України до Світової організації торгівлі.

Необхідно відмітити, що сьогодні широко обговорюється необхідність збереження адміністративного регулювання експорту зерна, застосування до нього тих чи інших торгівельних обмежень. Розглянемо особливості таких заходів.

Постановка завдання. З входженням зернового підкомплексу до світового ринку виникає проблема регулювання експорту зерна з метою збалансованого розвитку внутрішнього ринку і забезпечення експортних потреб держави у зерні.

При проведенні досліджень даної проблеми використовувалися філософські і загальнонаучні принципи: суперечності, взаємодії, об'єктивності. Основними методами проведених досліджень були: методи статистичного аналізу та синтезу.

Результати дослідження. За оцінками експертів та вчених економістів, для того, щоб отримати порівняно дешеве зерно та максимальний прибуток, урожайність повинна складати 4-5 тонн/га [10, 11]. Для вирішення цього завдання необхідно цілеспрямовано та послідовно розширювати ринок збуту зерна (внутрішній та зовнішній).

Внутрішнє споживання головним чином залежить від чисельності населення країни. Загальне споживання визначається як сума внутрішнього споживання та експорту.

Потужність загального ринку – це загальне споживання в перерахунку на гектар посівних площ (тонн/га).

Таблиця 1

Потужність внутрішнього та загального ринків зерна окремих країн, т з 1 га

Країна	Потужність внутрішнього ринку	Потужність загального ринку
Україна	1,91	2,52
Росія	1,62	1,91
США	5,49	7,17
ЄС	5,04	5,42

* за даними звітів Департаменту сільського господарства США (USDA)

Показники потужності ринку характеризують рівень розвитку сфери виробництва зерна, сфери переробки сільськогосподарської продукції та експортну спроможність країни (зокрема інфраструктуру). Потужність загального ринку повинна відповідати урожайності високотехнологічного виробництва. Потужність внутрішнього ринку України у **2,87** рази менша відповідного показника для США, і у **2,64** рази менша показника для ЄС. Це говорить про значно менші у порівнянні з цими країнами обсяги використання зерна в країні (причина – невелика чисельність населення в розрахунку на сільськогосподарські площі).

Згідно із Законом "Про зовнішньоекономічну діяльність", щодо експорту (імпорту) товарів законодавчо передбачені обмежувальні заходи зокрема у формі автоматичного та неавтоматичного ліцензування.

Автоматичне ліцензування експорту (імпорту) як адміністративна процедура з оформлення та видачі ліцензії не справляє обмежувального впливу на товари, експорт (імпорт) яких підлягає ліцензуванню.

Неавтоматичне ліцензування експорту (імпорту) як адміністративна процедура з оформлення та видачі ліцензії вико-

ристовується в разі встановлення квот (кількісних або інших обмежень) на експорт (імпорт) товарів.

Ліцензування експорту товарів запроваджується в Україні зокрема в разі значного порушення рівноваги щодо певних товарів на внутрішньому ринку, що мають вагоме значення для життєдіяльності в Україні, особливо сільськогосподарської продукції.

Згідно із частиною 7 статті 16 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність", рішення про застосування режиму встановлення квот (кількісних або інших обмежень), приймається Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики з визначенням списку конкретних товарів, експорт яких підлягає під режим квотування, періоду дії цього режиму та кількісних або інших обмежень щодо кожного товару.

Водночас частиною 1 статті 9 цього Закону встановлено, що затвердження списків товарів, експорт яких підлягає квотуванню або забороняється, зокрема, згідно із статтею 16 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», належить до компетенції Верховної Ради України. Таким чином, режим квотування експорту товарів може застосовуватись виключно щодо товарів, перелік яких затверджено Верховною Радою України.

На сьогоднішній день Верховною Радою не прийнято рішення щодо затвердження зерна в якості товару, до якого може застосовуватися ліцензування чи квотування.

Якщо розглядати спеціальне законодавство щодо ринку зерна, відповідно до пункту 2 статті 9 Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні», основними засадами державної політики щодо регулювання ринку зерна є недопущення обмежень у пересуванні зерна та продуктів його переробки, гарантування сільськогосподарським товаровиробникам права вільного вибору використання зерна та ціни його реалізації, а також забезпечення заходів щодо нарощування експорту зернових.

Стаття 18 Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні» гарантує суб'єктам ринку зерна право вільно розпоряджатися власними ресурсами зерна та продуктами його переробки, укладати угоди щодо їх продажу, у тому числі на експорт. Це означає, що гарантоване право вільного розпорядження зерновими ресурсами може бути обмежено не інакше, як у спосіб, передбачений законом.

Як вже зазначалося вище, Законом України «Про зерно та ринок зерна в Україні» компетенція щодо регулювання ринку зерна надана Кабінету Міністрів України. Вичерпний перелік способів регулювання Кабінетом Міністрів України (стаття 10) не містить жодного пункту, який би передбачав такі методи державного регулювання, як ліцензування або квотування експорту зерна.

Відповідно до положень статті 14 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» вважаються недійсними і не підлягають виконанню рішення Кабінету Міністрів України, інших центральних органів центральної виконавчої влади щодо:

- обмеження законних прав власників сільськогосподарської продукції на вільне володіння, користування або розпорядження нею;
- введення будь-яких адміністративних, кількісних або якісних обмежень на безперешкодне та вільне переміщення сільськогосподарської продукції по всій території України та на експорт, за винятком випадків, прямо визначених Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України».

Таким чином, спеціальне законодавство щодо ринку зерна та аграрного сектора не передбачає запровадження ліцензування чи квотування експорту зерна. Для застосування таких обмежувальних заходів на ринку зерна на підставі Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» відповідне рішення (про внесення до товару до переліку) повинно прийматися Верховною Радою України.

Незважаючи на відсутність (недостатність) згідно з чинним законодавством правових підстав для запровадження ліцензування та квотування експорту зерна, у **2006/2007** маркетинговому році постановою Кабінету Міністрів України “Про доповнення додатку **12** до постанови Кабінету Міністрів України від **30** грудня **2005** р. № **1304**” від **28** вересня **2006** року, яка вступила в силу з моменту офіційного оприлюднення, а саме **3** жовтня **2006** року було запроваджено адміністративне регулювання (ліцензування) експорту пшениці і суміші пшениці та жита (меслин).

Причиною таких дій стали дуже суттєві обсяги зерна, заявленого до експорту, які в кілька разів перевищували очікування щодо експорту з боку керівників міністерства.

11 жовтня **2006** року Кабінетом Міністрів було прийнято постанову №**1418** “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від **30** грудня **2005** р. №**1304**”, якою було передбачено вже квотування (обмежувальне ліцензування) експорту пшениці, жита, ячменю та кукурудзи. Попередню постанову було скасовано.

Постановою було затверджено Порядок видачі ліцензій на експорт окремих видів сільськогосподарської продукції та розподілу квот, згідно з яким **80** відсотків обсягу квот розподіляється між заявниками, які здійснювали експорт сільськогосподарської продукції протягом останніх трьох років, пропорційно обсягу їх фактичного експорту за зазначений період, а **20** відсотків обсягу квот розподіляється між іншими суб'єктами господарської діяльності пропорційно обсягу сільськогосподарської продукції, заявленої для експорту.

Крім цього, було утворено Комісію з розгляду заявок на видачу ліцензій на експорт окремих видів сільськогосподарської продукції та розподілу квот. Квоти на експорт пшениці до кінця маркетингового року були попередньо розподілені між **11** компаніями, ячменю – **34** компаніями, кукурудзи – **43** компаніями.

В результаті перевірок, проведених з метою підтвердження наявності зерна у компаній заявників, було встановлено, що **8** компаній надали невірну інформацію і були позбавлені права на отримання відповідних ліцензій.

Не будемо в котрий раз перераховувати всі негативні наслідки цих заходів державного впливу та особливостей їх застосування в **2006-2007** маркетингову році. Можна тільки відмітити, що вони принесли істотні збитки або зменшили прибутки переважній більшості учасників зернового ринку і негативно вплинули на імідж України на світових ринках зерна.

Питання про те, чи була необхідність запроваджувати адміністративне обмеження експорту, є дискусійним.

Причиною запровадження в Україні режиму квотування експорту зерна стали занепокоєння щодо можливості порушення балансової стабільності на ринку у зв'язку із надмірними обсягами експорту. Якщо ринок функціонує у вільному ціновому режимі, таке порушення балансової стабільності є неможливим, оскільки внутрішні переробники зерна, розуміючи, що імпортована продукція є значно дорожчою від вітчизняного зерна (вартість імпортного зерна становить = світова ціна + маркетингові витрати + імпортне мито + податки), будуть активно конкурувати з експортерами зерна, піднімаючи внутрішні ціни до рівня, за яким експорт зерна буде нерентабельним, тим самим обмежуючи обсяги такого експорту до обсягів не більше експортного надлишку.

Квотування експорту зерна, що застосовувалося в **2006-2007** маркетинговому році, вважається крайнім заходом як у світовій практиці, так і в національному законодавстві.

В умовах, коли країна виробляє продукцію, обсяг якої перевищує внутрішнє споживання, тобто існує експортний потенціал, і до того ж цей експортний потенціал вираховується мільйонами тонн, говорити про необхідність застосування такого виключного заходу, є неправильним. Тим більш згубним для сільського господарства може стати застосування таких крайніх заходів на постійній основі.

Введення експортних квот дозволяє миттєво адміністративним чином скоротити обсяги експорту до рівня нижчого за той, що визначається ринковими факторами, що може збільшити обсяги зерна для внутрішнього споживання. У короткостроковій перспективі запровадження квотування експорту зерна призводить до вигод для переробних підприємств та тваринницьких господарств, проте ці вигоди будуть меншими за втрати виробників (власників) зерна, оскільки ціни знижуються не тільки на зерно, що призначене для внутрішнього споживання, але на всі обсяги зерна, у тому числі ті, що експортуються в межах квот. Іншими словами, в зв'язку із запровадженням режиму квотування експорту зерна грошові кошти «вимиваються» зі сфери виробництва зерна.

До того ж, передбачений законодавством механізм розподілу експортних квот є далеко не досконалим, порушує конкуренцію на ринку.

У довгостроковій перспективі квотування експорту зерна негативно відобразиться як на виробниках, так і на споживачах зерна. Воно зокрема призведе до:

- зниження вартості експорту зерна в майбутньому;
- зниження внутрішнього виробництва зерна;
- зниження доходів виробників зерна;
- зниження виробництва товарів і послуг в цілому;
- подальшого зростання внутрішніх цін на продовольство.

Експортні квоти призведуть до зниження вартості майбутнього експорту зерна. Імпортери зерна шукатимуть нових більш стабільних постачальників, в разі роботи з українськими експортерами закупівельні ціни на зерно та інші товари з боку імпортерів будуть дисконтуватися в зв'язку із додатковими ризиками. Зменшення експорту може негативно вплинути на макроекономічні показники.

Запровадження квотування експорту зерна призводить до зниження внутрішніх цін на зерно, і як наслідок – до зниження його виробництва. Згідно з економічними законами функціо-

нування ринку, виробники зерна в умовах вільної конкуренції виробляють стільки товару, аби прогнозовані витрати на виробництво останньої одиниці товару дорівнювали прогнозованій ціні такої одиниці. Зниження ціни під впливом уведення експортних квот призводить до того, що виробництво частини товару стає збитковим, якщо тільки виробник не передбачив зниження цін під час посівної. Отже, керуючись ринковими законами, виробники зерна скорочуватимуть обсяги виробництва, що в кінцевому рахунку призведе до зменшення виробництва зерна в країні.

Іншим фактором, який впливає на зниження виробництва в умовах використання режиму квотування експорту зерна, є вищі ризики, які беруть на себе виробники зерна.

Доходи виробників зерна будуть нижчими тих, які б вони отримали в умовах вільної торгівлі, що пов'язано як із зменшенням ціни (середньостроковий аспект), так і зменшенням обсягів виробництва (довгостроковий аспект).

Зменшення валютної виручки в зв'язку із запровадженням квотування експорту зерна у довгостроковій перспективі стимулюватиме підвищення цін на товари імпортного походження. Штучне скорочення експорту товару щодо якого країна має природні та інші переваги, і саме на виробництві якого спеціалізується, призведе до зменшення переваг від міжнародної торгівлі та спеціалізації країни, перерозподілятиме ресурси країни на користь менш ефективних з точки зору ринку, галузей. Це відчутно впливатиме на добробут населення країни.

При використанні квотування експорту зерна на постійній основі формується ситуаційне коло, коли з року в рік скорочуватиметься виробництво зерна, а уряд для гарантування забезпеченості внутрішніх споживачів зерном все більше обмежуватиме експорт. В таких умовах виробництво зерна в Україні скорочуватиметься до рівня, що приблизно дорівнює внутрішньому споживанню. В таких умовах ймовірність настання ситуації необхідності імпорту суттєвих обсягів зерна,

і відповідно обґрунтованого підвищення цін на продовольчі товари, із року в рік зростатиме.

Таким чином, запровадження експорту зерна може вважатися доцільним тільки у виключних обставинах. Застосування таких заходів як заходу державного регулювання ринку матиме серйозні негативні наслідки на стан та перспективи зерновиробництва, поглиблюватиме негативні процеси в агропромисловому комплексі.

Економічний вплив запровадження експортного мита при експорті зерна має недоліки подібні до тих, що стосуються запровадження експортних квот. Проведемо економічний аналіз наслідків застосування такого заходу.

Застосування експортного мита, або збирання податку з експортованих товарів, призводить до зниження внутрішньої ціни, оскільки виробники розширюють продажі на внутрішньому ринку через зниження ціни на товар з метою уникнення виплати податку при експорті. Внутрішня ціна пропозиції (P_d) спадає доти, доки вона досягне світової ціни, точніше світової ціни за вирахуванням інфраструктурних витрат (P_{int}), мінус величина податку (рис. 1). Коли це трапляється, можна оцінити надходження і збитки учасників ринку, використовуючи концепції надлишків виробника і споживача. Оскільки ціна внутрішнього ринку спадає, і відповідно скорочується обсяг пропозиції, спостерігається скорочення надлишку, або, іншими словами, втрати доходів виробника зерна, що дорівнюють $A+B+C+D$.

Частина цих доходів передається внутрішнім споживачам (переробним підприємствам, тваринницьким господарствам) через зниження ціни, що збільшує надлишок споживача, на площу $(A+B)$. На доповнення, уряд отримує бюджетні надходження, що зображені площею D . І, нарешті, трикутник C відображає безповоротні втрати у ефективності, що виникають внаслідок зміни цінової рівноваги. Ці площі презентують втрати у надлишку виробника, котрі нічим не замінюються в економіці країни.

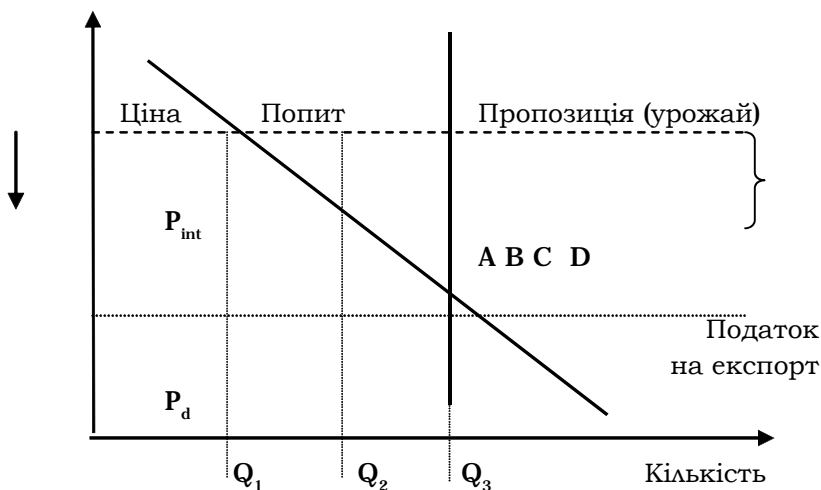

Рис. 1. Економічні аспекти добробуту суспільства
внаслідок застосування податку на експорт

Після дослідження всіх ефектів політики експортного податку стосовно тих, хто виграв і втратив, нетто економічний ефект буде негативним. Потрібно зазначити, що зміни попиту і пропозиції призведуть швидше до зменшення обсягів експорту після запровадження податку (дистанція Q_2Q_3), ніж до його застосування (дистанція Q_1Q_3). Таким чином, уряди країн можуть переоцінити обсяги податкових надходжень, якщо їх прогнозувати, виходячи із рівнів експорту до введення податку, аніж після його застосування.

Як і у випадку з експортними квотами, запровадження експортного мита на зерно в першу чергу негативно впливає на доходи виробників зерна, змушуватиме їх скорочувати обсяги виробництва зерна, є негативним з точки зору подальших перспектив сільського господарства. Крім того, запровадження заходу може бути критично оцінено з точки зору вступу України до Світової організації торгівлі.

Ще одним заходом обмеження експорту зерна, що останнім часом обговорюється, є тимчасова заборона експорту (наприклад, заборона експортувати зерно протягом декількох

місяців з початку маркетингового року). Такий захід не передбачений чинним законодавством, проте може бути реалізований шляхом виділення мінімальної експортної квоти (наприклад, на експорт 3 тис. тонн).

Припускається, що запровадження тимчасової заборони експорту зерна обмежить на певний час попит з боку експортерів. Напевно ідея здійснення такого заходу викликана намаганням штучно створити сприятливі умови для закупівлі зерна до державного продовольчого резерву та надати можливість в умовах відсутності конкуренції з боку експорту сформувати запаси зерна. Проте, якщо такий захід розглядатиметься як тимчасовий, суттєвого пониження закупівельних цін з боку постачальників (виробників) зерна напевно не відбудеться. Виробники зерна, виходячи зі своїх фінансових можливостей, притримуватимуть реалізацію зерна в очікуванні більш сприятливих ринкових цін. До того ж, навіть за умови заборони експорту, заборона орієнтованим на експорт компаніям закуповувати зерно для експорту в майбутньому є малоімовірною, тому в разі тимчасовості такого заходу (а в умовах існування експортного надлишку для збалансування попиту і пропозиції такі обмеження повинні бути тимчасовими), певний попит з боку експортерів однак існуватиме.

Головним негативним фактором запровадження такого заходу регулювання експорту є невизначеність, що заважатиме учасникам ринку зерна планувати та реалізовувати торговельні стратегії. В таких умовах важко планувати діяльність, що, з точки зору світового бізнесу, в тому числі імпортерів, є дуже небажаним.

Ймовірність, що тимчасове обмеження експорту досягне поставлених перед ним цілей (накопичення значних ресурсів), є дуже невисокою. Можна також спрогнозувати, що ставлення СОТ до такого заходу буде дуже негативним.

Економічний аналіз доводить, що при обмежувальних стосовно торгівлі заходах (квотування експорту, експортні мита,

тимчасова заборона експорту), українське суспільство більше втрачає, ніж отримує.

А саме, частина доходів виробників зерна перерозподіляється на користь переробних підприємств у зв'язку зі зниженням цін реалізації. Із року в рік зерновий сектор Україна скорочуватиме обсяги виробництва зерна і конкурентоспроможність зернової галузі, що негативно впливатиме на соціальний стан на селі.

Розвиток українського села зараз безпосередньо залежить від зерновиробництва. Якщо ми підемо шляхом скорочення виробництва зерна, у скрутному становищі опиняться 15 млн людей, які проживають у сільській місцевості, частина сільських населених пунктів припинить існування.

Необхідно відмітити, що такі заходи впливу не відповідають світовій практиці, і не будуть схвалені світовою спільнотою, зокрема СОТ, що може позначитися на обсягах залучення іноземних інвестицій, і не тільки в зернову галузь. Вплив таких заходів на споживчі ціни є непрямим. Штучне обмеження конкуренції призводитиме до зменшення конкурентоспроможності переробних підприємств.

На відміну від режиму адміністративного обмеження експорту зерна, утримування на зерновому ринку ліберального торгівельного режиму гарантуватиме виробникам зерна максимально сприятливий ціновий рівень. Він сприятиме нарощуванню обсягів виробництва зерна, технологічному переоснащенню та розвитку зерновиробництва, формуванню суттєвого експортного потенціалу, підвищенню доходів виробників зерна.

Замість обмежувальних заходів щодо експорту зерна варто використовувати інші альтернативні шляхи коригування міжгалузевого перерозподілу зерна. Експорт зерна повинен залишатися ліберальним.

Такими альтернативними заходами сприяння міжгалузевого перерозподілу (тобто тимчасової підтримки перерозподілу зерна на користь внутрішніх споживачів в умовах, коли через

брак ресурсів та застосовувані до них адміністративні обмеження вони не можуть конкурувати з експортерами) можуть бути:

1. Поширення на зернопереробні підприємства компенсації відсоткових ставок при отриманні кредитів на закупівлю зерна для власних потреб. Такий захід міг би не тільки позитивно вплинути на темпи накопичення запасів переробними підприємствами, а додатково згладжувати сезонне коливання цін на зерновому ринку.

2. Обмеження кола учасників торгів із продажу зерна із державного резерву та/або державного продовольчого резерву переробними підприємствами, що закупають зерно для власних виробничих потреб. Таке обмеження є не зовсім правильним з точки зору конкуренції, а також чинного законодавства, проте може бути застосованим як виключний захід.

3. Розвиток форвардних закупівель переробними підприємствами. Для цього необхідно розробити та впровадити механізми гарантування постачання зерна, що закуповується за форвардними угодами, можливо зокрема через розподіл ризиків із державою.

Необхідність таких заходів викликана тим, що через недостатню дієвість ринкових законів в умовах адміністративного стримування цін на продовольчі продукти, що виробляють переробні підприємства, такі підприємства не можуть своєчасно і адекватно відреагувати на необхідність підвищення закупівельних цін, тобто обмежити обсяги експорту на рівні експортного надлишку (саме переключення зернового ринку в імпорнтний режим, і пов'язаний з цим стрибок цін на зерно найбільш хвилює переробні підприємства).

В будь якому випадку поступова лібералізація цін на хліб (при можливому збереженні контролю виключно за цінами на соціальні сорти хліба) є об'єктивною необхідністю. Для гарантування доступності продуктів харчування необхідно застосувати дотації для незахищених верств населення. В таких умовах виробники зерна зможуть отримувати повноцінні доходи, витрати на такі дотації відносяться до «зеленої» скриньки СОТ,

буде враховано сегрегацію суспільства за доходами. Питання компенсації відповідними субсидіями додаткових витрат незахищених верств населення на споживання продукції тваринництва потребує додаткового розгляду.

Необхідно уточнити, що аналіз впливу на зерновий ринок обмежувальних заходів щодо експорту зерна, який наведений вище, стосується скоріше ситуації, коли внутрішнє виробництво зерна перевищує внутрішнє споживання, а ціни на світовому ринку є високими.

Висновки. Говорити про обмежувальні заходи щодо експорту зерна в умовах, коли внутрішнє споживання перевищує обсяги внутрішнього виробництва, а також і в умовах порівняно низьких світових цін на зерно є не зовсім коректним. В несприятливих для України умовах, коли внутрішнє споживання перевищує обсяги виробництва, країна стає нетто-імпортером зерна, і ціна на внутрішньому ринку визначатиметься світовою.

Державне цінове регулювання (обмеження максимальних цін) в таких умовах може тільки зашкодити. Тобто ціни в будь-якому випадку будуть зафіксовані на високому рівні. В умовах перевищення внутрішнього споживання над обсягами експорту з метою стримування підвищення внутрішніх закупівельних цін доцільним є:

- сприяти скороченню інфраструктурних витрат, пов'язаних із імпортом зерна;
- скасувати імпорті мита на зерно (Україна є експортно-орієнтованою державою, імпорту зерна якою здійснюється у виключних випадках. З урахуванням витрат на маркетинг, скасування імпортних мит на зерно жодним чином не загрожує інтересам національних виробників зерна. Такий захід буде підтриманий СОТ);
- опрацювати можливості застосування пільгового податкового режиму щодо операцій із імпорту зерна (розрахунок вексями тощо).

Ми погоджуємося з думкою Баневої І.О. [8, 9], що в умовах, коли внутрішнє виробництво зерна перевищує внутрішнє

споживання, але світові ціни на зерно знаходяться на помірному рівні, з метою забезпечення доходів виробників зерна доцільним може бути здійснення заходів сприяння експорту зерна, що повинно бути предметом окремого дослідження.

Також, в умовах порівняно невисоких світових цін на зерно, доцільним може бути використання заходів підтримки доходів виробників зерна, при цьому замість активної цінової підтримки (державного цінового регулювання, прямих цінових субсидій) більш доцільним може бути використання прямих платежів у доход виробників зерна, заходів, спрямованих на розвиток технології сільськогосподарського виробництва чи сільської місцевості тощо. Повинні враховуватися відповідність державних заходів вимогам Світової організації торгівлі та світовій практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність".
2. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні».
3. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України».
4. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України».
5. Постанова Кабінету Міністрів України "Про доповнення додатку 12 до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2005 р. № 1304" від 28 вересня 2006 р.
6. Порядок надання погодження на видачу ліцензії на пшеницю і суміш пшениці та жита (меслин), крім насінневої, експорт яких підлягає ліцензуванню у 2006 році.
7. Порядок видачі ліцензій на експорт окремих видів сільськогосподарської продукції та розподілу квот.
8. Банева І.О. Щодо напрямів та структури реалізації зерна в Миколаївській області// Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2002. – вип. 5. – С. 105-108.
9. Банева І.О. Розвиток зерновиробництва у Миколаївській області// Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2001. – вип. 1. – С. 43-49.
10. Караман М.М., Баланин А.М. Об экономической эффективности производства сельскохозяйственной продукции растениеводческих отраслей в сельскохозяйственных предприятиях АПК. //Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск № 201: В 5 т. Том 2.– Дніпропетровськ: ДНУ, 2005. – 272 с.– С. 489-498.
11. Антоненко Л.А., Ігнатенко Ю.В. Державний захист вітчизняного АПК перед вступом до Всесвітньої торгової організації: зарубіжний досвід // Продуктивні сили і регіональна економіка: Зб. наук. пр. у 2-х т. / РВПС України НАН України. – К.: РВПС України НАН України, 2004. – Ч. 1. – С. 37-41.